

SÆRTRYK AF

Historisk Tidsskrift

Bind 117

(20. række, bind II)

Hæfte 1

Udgivet af

DEN DANSKE HISTORISKE FORENING

under redaktion af

JES FABRICIUS MØLLER & SEBASTIAN OLDEN-JØRGENSEN

KØBENHAVN 2017

Replik til Hanne Sanders

AF
JENS RASMUSSEN

Hanne Sanders har i *Historisk Tidsskrift* 116:2 (2016), s. 564-567 anmeldt min bog, *Vækkelser i dansk luthersk fælleskultur. Andagtsbøger og lægmandsforsamlinger (1800-1840)*, med „udgangspunkt i min egen bog“, som hun siger. Anmeldelsen drejer sig derfor for en stor del om Sanders' stockholmske doktorafhandling fra 1995: *Bondevækkelse og sekularisering. En protestantisk folkelig kultur i Danmark og Sverige 1820-1850*, der er en komparativ studie af vækkelsen på Langeland og i Skara Stift. Sanders ser mange ligheder mellem vore to bøger med hensyn til de vakes rolle i forhold til stat og elite, titlerne på de to bøger og en historisk forståelse af den lutherske kultur uden særlig vægt på det specifikt teologiske. Tillige anføres den kritik, at det er svært at bedømme andagtslitteraturens anvendelse og udbredelse hos de vakte. Sanders mener, at det er usikkert, om de vakte fik lutherske tanker fra andagtslitteraturen. Hun beskylder mig for ikke at henvise til hendes bog, men både hun og andre vigtige vækkelsesforskere er nævnt.¹ Sanders henviser ikke selv til min bog fra 1979 om forholdet mellem præsten U.A. Plesner (Humble Sogn) og den langelandske vækkelse.² Med denne replik ønsker jeg at svare på kritikken og at tydeliggøre forskellene mellem os.

Sanders fremhæver, at der med bondevækkelsen 1820-1850 er tale om en særskilt konfliktskabende protestantisk vækkelseskultur.³ Min

¹ Jens Rasmussen: *Vækkelser i dansk luthersk fælleskultur. Andagtsbøger og lægmandsforsamlinger (1800-1840)*, Odense 2016, s. 15, 23-27, 29, 84, 87, 208, 274; note 3-4, 18, 27-29, 59, 76, 167, 175. Jeg har imidlertid glemt en note-henvisning s. 69, hvor jeg meget kort karakteriserer de vakte og forholdet til samfund, præster osv. Jeg kunne her have henvist til Hanne Sanders: *Bondevækkelse og sekularisering. En protestantisk folkelig kultur i Danmark og Sverige 1820-1850*, Stockholm 1995, s. 294-296 og andre vækkelsesforskere.

² Der anvendes nogenlunde det samme kildemateriale (især Humble Sogn). U.A. Plesners *virke som embedsmand og politiker*, Odense 1979. Se omtalen af U.A. Plesner: Sanders 1995, s. 102, 218, 230, 266, 275 (note 75). Forholdet mellem de vakte og elite, ikke mindst på Langeland, har jeg fortsat behandlet i min ph.d.-afhandling fra 1995, Syddansk Universitet, trykt i en revideret udgave: *Kampen for indflydelse i statskirken. Nicolai Faber. Fyns biskop 1834-1848*, Odense 1996..

³ Forstået som en privat sag knyttet til troen, og som derved (ufrivilligt) fremmer sekularisering. Sanders undersøger i sin bog de vakes før-sekulære folkelige bevægelse 1820-50 og understreger deres modstand mod den kirkelige og verdslige elite. Hun skriver: „Vækkelse er en konflikt“, Sanders, 1995, s. 22.

